



תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 131
אייר תשע"ז

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

י"ד) צידד כדעת המקור חיים. ולכן במקרה שאירע בעירוב הנ"ל, שצד שני של הפתח היה סמוך לגדרות, ורק בצד אחד היתה פירצה, אפשר בשעת הצורך לסמוך על דעת המקור חיים והחזו"א שהיא אינה פוסלת, אבל לכתחילה מקפידים שיהיה כשר גם לאוסרים וכפי שמשמעו במשנ"ב, שלא תהיה פירצה אפילו רק בצד אחד, ובפרט בעירובים שכונתיים מקפידים ע"ז מאוד. ולכן יש להקפיד להשלים את הרווח שבין העמוד לערימת העפר, שהיא תל המתלקט.



ציה"פ נוספת שאולתרה ביום שישי, והמשטח למחיצה

האחראי על העירוב המושך בכשרונותיו למצוא פתרונות להכשיר את העירוב. ומצא לוח גדול ששימש שלט לאתר הבניה, והעמיד אותו על הקרקע, בצורה של מחיצה, ובכך תיקן את הפירצה והכשיר את הלחי. התיקון לא הסתיים בזה, והוא היה צריך לעשות עוד צורת הפתח בקצה השני של הערימה. האחראי סיפר שהמאמץ היה קשה מאוד, לאלתר את כל הפתרונות, ולהיות מחושבן היטב שהכל יהיה כשר ללא חשש, וגם שיחזיק מעמד במצב זה כל השבת. העבודות לתקן את העירוב נמשכו עד קרוב לשבת, אבל בסופו של דבר הוא יצא עם הרגשה טובה, לדעת שהוא זיכה בזה שכונה שלימה בעירוב מתוקן כהלכה.

דיני הלחיים של צורת הפתח בעמוד בתוך בטונדה

דבר נוסף שהיה בהמשך בדיקת העירוב, שגם ממנו ניתן ללמוד כמה דינים חשובים ולראות כמה הלכות כרוכות במעשה אחד, וכן לעורר תשומת לב לפירצות שיכולות להימצא בסביבת העמודים והלחיים, שכאמור פירצות אלו יותר חמורות מפירצות בגדרות, כי בסמוך ללחיים לא מתירים גם כאשר העמוד מרובה. בקטע מסוים בעירוב, השתמש האחראי בעמודי השמל זמניים, שהעמידו אותם בתוך בטונדות [קוביות בטון], הוא קשר את החוט של העירוב לעמודים, והעמיד לחיים לפני הבטון.

העמדת הלחיים על מקום גבוה

נשאלת השאלה, מדוע הוא לא העמיד את הלחיים צמוד לעמוד מעל הבטון? התשובה היא שיש בזה שתי בעיות הלכתיות. א. צריך שהלחי יעמוד על שטח שמוגדר קרקע ולא שיעמוד בגובה מעל ג' טפחים מהקרקע, ושיעור המינימלי של קרקע הוא ד' טפחים על ד' טפחים, וצריך שהשטח הזה יהיה מן המחיצה ולפנים, כלומר מהלחי [שהוא המחיצה במקרה זה], כלפי הצד של תוך העירוב. ולכן אם הוא יעמיד את הלחי למעלה, יוצא שממנו ולפנים יש רק פחות מד' טפחים, ומחיצה או לחי שאינו עומד על הקרקע הוא פסול ב. בעיה הלכתית נוספת באופן שיעמיד את הלחי מעל הבטונדה, שהלחי נמצא ברשות אחרת. כלומר, מכיון שגודל הקוביה של הבטון בדרך כלל הוא גובה מטר ורוחב מטר, יוצא שהדפנות שלו הן מחיצות, שמקיפות את השטח שמעל הקוביה [ע"י דין גוד אסיק], וזה מפסיק ומחלק בין הלחי לבין שאר הפתח ופוסל את צורת הפתח. דין זה נזכר במשנ"ב (סי' ש"ב ס"ק ק"ג) שאם עמוד של העירוב עומד בתוך חצר מוקפת מד' רוחותיה, פסול. לכן צריך להעמיד את הלחי בקרקע לפני הבטונדה.

מתי דופן הבטונדה יכול לשמש ללחי

שאלה נוספת שרבים שואלים במקרה כזה, שהבטונדה עצמה תחשב לחי, שהרי הגובה שלה הוא מטר, שזה י' טפחים גם לשיעור החזו"א? התשובה היא שבחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח בהערה) מבואר שאם הלחי רחב, והוא נכנס מהחוט ולפנים [אל שטח העירוב], ג' או ד' טפחים, אפשר דהוי פתחי שימאי. וכך למעשה מקפידים תמיד בעירובים השכונתיים, שהלחי לא יהיה רחב מידי, ולא יבולט מן החוט ולפנים ג' או ד' טפחים. [לכן רוחב הלחיים הסטנדרטיים מותאם לצורך זה, רוחב לחי רגיל הוא 40-30 ס"מ, והחוט נמצא בערך באמצע, כך שאינו בולט לפנים אפילו ג' טפחים לשיעור הקטן], לפ"ז אם

עשיית צורת הפתח למרגלות ערימת חול המושמשת למחיצה בגליון הקודם הזכרנו את ההתמודדות של העוסקים בעירובים, לתקן את הקלקולים שנעשים לעירוב, מידי שבוע בשבוע. ובאמת לא כל המקומות שווים, ולא כל הזמנים שווים. רוב הבעיות הם במקומות שיש אתרי בניה, שיפוצים והרחבות, או החלפת תשתיות וכבישים. במקומות כאלו לפעמים האחראי מגדיר את העירוב, שכל שבוע הוא "מעשה בראשית", צריך ליצור קו חדש או עמודים חדשים, והמאמצים שנדרשים ממנו להחזיק את העירוב בצורה כשרה גדולים מאוד. לעומת זאת יש מקומות שקטים, שאין שיפוצים כלל, ובדרך כלל העירובים האלו עומדים בצורה מסודרת, ומהאחראי נדרש רק לבדוק כל שבוע ולראות שלא התקלקל שום דבר. בהרבה מקרים הוא מסיים את הסיכוב בבדיקה בלבד, אבל בכל מקום יש מידי פעם תיקון גדול או קטן.

בזמן האחרון עבר הבודק של המוקד באחד העירובים השכונתיים בדרום, המשתדל לעמוד ברמת כשרות טובה, אבל יש בתחום העירוב שטח גדול בבניה, ולכן יש להם התמודדות קשה לתקן כל שבוע את העירוב כהלכה. והרבה פעמים האחראי מתקשר למוקד לשאול ולהתייעץ כיצד לתקן. באותו זמן שהגיע הבודק, עבדו שם בסלילת כביש, והטרקטור הערים ערימות גדולות של חול ופסל את מחיצות העירוב. האחראי הגיע ביום שישי, וניסה להעמיד עמוד באופן זמני, אך תנאי השטח לא נתנו לו, האדמה היתה קשה, ולא היו בידו כלים המתאימים לחפירה מאסיבית. האחראי המסור פעל ביצירתיות גדולה, למצוא פתרון מידי להכשיר את העירוב. הוא מדד שהערימה עצמה היא מחיצה, מפני שהיא מושפעת מאוד וזה נקרא בהלכה שיפוע "תל המתלקט", ויש בה גובה מטר וחצי, שיש שיעור מחיצה ברווח. וא"כ מספיק לעשות צוה"פ מהערימה והלאה. אח"כ אילתר כמה קרשים, והעמיד על ידם לחי למרגלות הערימה. משם מתח חוט אל הגדרות שהיו מעבר לכביש, ועשה צורת הפתח כדון, וחיבר בין הערימה לגדרות.



לחי למרגלות הערימה, ועל המשטח למחיצה

אבל האחראי שם לב שעדיין יש כאן פירצה, והתקשר למוקד העירוב כדי לשאול מה לעשות, מפני שצורת הפתח זו מתחילה רק בתחתית הערימה [מהמקום של הלחי], והדין מחיצה של הערימה, הוא רק במקום שהשיפוע מגיע ל' טפחים, וא"כ יש רווח בחלק העליון בין הלחי לבין המקום שהערימה מגיעה לגובה י' טפחים. והשטח שבאמצע [באורך מטר], אין בו מחיצה בגובה י' טפחים. הפתרון לכך הוא להוסיף מחיצה מהלחי עד גובה התל. דין זה הוא דבר שרבים לא שמים לב אליו, שבכל מקום שמסתמכים על תל מושפע ומעמידים עמוד של עירוב למרגלותיו, צריך להוסיף מחיצה להשלים מהעמוד עד למקום שהתל מגיע לגובה י' טפחים, כי רק בגובה הזה הוא נחשב מחיצה.

דין פירצה הסמוכה ללחיים

אמנם בדרך כלל כאשר הפירצה קטנה, ניתן להתיר אותה ע"י עומד מרובה [אם היא בקו ישר, ולא בקרן זווית], ולפ"ז כיון שצורת הפתח דינה כמחיצה, לכאורה אפשר שהיא תיצור דין "עומד מרובה" שישגור מהלחי עד התל. אבל המשנ"ב (סי' ש"ג ס"ק כ"ג) כתב שנחלקו הפוסקים בזה, ויש אוסרים כל פירצה הסמוכה לעמודים ולחיים של העירוב, ולא מועיל שהצוה"פ דינה כמחיצה, משום שיש דין שהלחי צריך להיות סמוך למחיצה. המשנ"ב שם הכריע שרק בשעת הדחק יש לסמוך להקל, ואפילו בפירצה קטנה מג' ועד ד' טפחים, לכתחילה נכון לחוש להחמיר.

ויש להוסיף שבמקרה שרק בצד אחד של הפתח יש פירצה כזו, ובצד שני העמוד והלחי סמוכים למחיצה, הביא המשנ"ב בשער הציון (ס"ק ט"ז) שדעת המקור חיים להתיר, ומ"מ נראה שלא נקט כך להלכה. והחזו"א (סי' ע' ס"ק



מוכנים לעשות את הדבר במקומם, והם עושים אותו במצבים שגם את הכסף שמגיע להם אינם מקבלים.

אחד מתוך אלפי הסיפורים המדהימים, ישנו ישוב באזור מודיעין עילית, שאחד התושבים בעל משרה גבוהה התחזק מאוד, בשמירת התורה והמצוות, ונעשה כאברך מן המניין, והחליט שלא יתכן להשאיר את הישוב שלו בלי עירוב. בתחילה הסכימו לו שיעשה עירוב, אבל מהר מאוד קמו מתנגדים אנטי דתיים, אבל למרות זאת הוא לא חת מפני איש, והתמסר כל שבוע לתקן את העירוב, ועשה בעצמו עבודות של פועל בנין שאינן מתאימות לו כלל. פעמים שהוא נפצע במהלך ההתעסקות בתיקון העירוב, ובכל זאת המשיך באותה צורה כאילו דבר לא קרה, העיקר שהעירוב יהיה מתוקן עד שבת כהלכה. באחד השנים בערב יום הכיפורים היה צריך לעשות תיקון גדול מאוד, וכבר מהבוקר הוא יצא להתחיל את התיקון, בשביל שיוכל להספיק אח"כ להכין עצמו ליום כיפור כראוי. אבל התיקון היה מסובך והתמשך שעות ארוכות עד כמה דקות לפני תפילת "כל נדרי", והסעודה המפסקת שלו היתה ארוחת הבוקר!

גם במצב שאיש הבטחון מתייאש, האחראי על העירוב עושה

היתה תקופה שהרחיבו את הישוב, והטרקטורים שעלו על השטח העיפו את גדרות הבטחון, והשאירו את היישוב פרוץ. האחראי על הבטחון נשאר חסר אונים, שהבטחות הקבלנים לסגור את הגדרות לא קוימו, והחליט להשאיר את המצב פרוץ עד גמר הבניה. אבל מי שאחראי על עירוב, אינו מוותר אפילו במצבים שהבטחון מתייאש, והוא קנה ברזלים, תקע באדמה, וקשר את הגדרות בצורה שלפחות יעמדו ברוח מצויה. פעם נוספת הוא בדק את העירוב והתרברר שטרקטור עבד בגבול העירוב, והרס גדר רשת ארוכה מאוד, באורך 300 מטר, ששימשה לעירוב. אותו אדם קרא לאברך נוסף שיעזור לו, וביחד הרימו במאמץ רב את הרשתות של הגדרות הקבורות בערימות החול, וקשרו אותם אחד לאחד לכל אורך הפירצה, ע"י שהתחברו לחצרות ולבתים. האברך סיפר שהוא לא האמין שאדם כמוהו יכול להרים רשתות קבורות, ולעבוד ככזו צורה, אבל ע"י הרצון החזק לקיים את התורה, יש לאדם כוחות מיוחדים.

האחראי הוסיף שאת הכח המיוחד הוא למד מהרבנים האחראים על העירוב בקרית ספר, שהיו טורחים תמיד לבוא ולסייע לו, למרות שזמנם עמוס בלא"ה. ופעם אחת הגיעו שעה לפני שבת כדי לעשות צורת הפתח שחסרה. מזה הוא הבין, שעירוב הוא דבר שאי אפשר לוותר עליו.

לאחר שנים של התמסרות עצומה, גם הוא זכה לנס גלוי, שהתחילה מכת "שפני סלע" בישוב, שהיו נכנסות מהשטחים ההרריים שמסביב לישוב, ופוגעות בגינות הפרטיות של תושבים רבים, עד שהם הדביקו אנשים במחלות עור. ובעקבות המצב החליטו לעשות גדר חזקה. הבעיה היתה שהשפנים חופרים באדמה מתחת הגדרות ונכנסים, ולא מספיק לעשות גדר רגילה. לכן הישוב השקיע ועשה יציקת בטון בתחתית הגדר סביב כל הישוב, בהשקעה של מאות אלפי שקלים, כדי שהשפנים לא ייכנסו. ובאמת "מאת ה' היתה זאת", שע"ז הם עשו היקף מחיצות כשרות לעירוב, והן חזקות במיוחד, שאף אחד מהתושבים לא רוצה לקלקל אותן, ו"היא נפלאת בעינינו".

מה נדרש מאיתנו

הנה לא כל אחד מאיתנו יכול להתמסר כל כך למען העירוב, אנחנו צריכים לעשות את מה שנדרש מאיתנו, לברר מראש על כל מקום שעתידיים להיות בשבת, האם באמת העירוב מתוקן כהלכה. לא לסמוך על שמועות שיש עירוב, בלי לדעת האם הוא באמת כשר ובאיזה דרגה הוא. ולא לסמוך שנגיע ביום שישי ויהיה בסדר. אלא להשקיע כל מה שצריך בשביל להביא מומחה לעירובין כמה ימים קודם, שיבדוק ויראה מה כשר ומה צריך לתקן, ולדעת שההשקעה הכספית הנצרכת היא מחוייבת למען קיום מצות שמירת שבת, והצלה מפני חילול שבת ח"ו. וכשנראה שיש מקום שאפשר לסייע לעשות בו עירוב טוב, או שמבקשים תרומות לשיפוץ העירוב, אנחנו נהיה מהראשונים המסייעים למצוה, ונמשיך לעודד ולדרבן את האחראים והעוסקים, להתמודד עם הטירחה המרובה.

קורס ללימוד הבדיקה

בס"ד המכשירים המיוחדים לבדיקת מקום החוט של העירוב, סיימו את שלב הייצור.

מכיון שלימוד הבדיקה דורש הדרכה אישית ואימון טכני, הקורס ייסמר רק למי שכונתו להשתמש בלימוד למעשה, בעשיית עירובים ובדיקותם. ניתן להירשם בטל': 05484-83320 דמי השתתפות לשיעור 20 ש"ח

משתמשים בדופן הבטונדה לחי, ע"י שהוא נמצאת מתחת החוט, שקשור לעמוד שנמצא באמצע הבטונדה, ברוב המקרים יוצא שיש כחצי מטר מהבטונדה שנכנס מהחוט ולפנים, וזה יותר מד' טפחים, שיש בו ענין של פתחי שימאי כמ"ש החזו"א. לכן מקפידים שלא לסמוך על דופן הבטונדה, אלא להוסיף לחי לפנייה.

יש מקרים שהעמוד עקום ואז החוט קרוב לקצה הפנימי של הבטונדה, וניתן לסמוך על דופן הבטונדה, רק צריך לשים לב לנקודת הלכתיות נוספת, שאי אפשר לעמוד כאן על כל המקרים, כגון אם מצטבר חול סמוך לבטונדה וע"ז נחסר מהשיעור. ותמיד כל תיקון צריך להיעשות ע"י מומחה, הבקי בכל פרטי ההלכות בצורה המעשית.

שימת לב למקרה שהבטונדה אינה מחיצה אלא פירצה

והנה לפני כל עמוד כזה העמידו שני לחיים, לחי בצד אחד בשביל צורת הפתח שמגיעה עד העמוד, ולחי נוסף מהצד השני, בשביל צורת הפתח השנייה הממשיכה את גבול העירוב מהעמוד הזה והלאה. האחראי סיים להעמיד את הלחיים, והיה סבור שהכל עומד כהלכה, אבל הנער בן השנים עשרה שהיה עימו, עורר שעדיין יש כאן פירצה, כיון שבין הלחי שבצד אחד לבין הלחי שבצד השני [שהוא תחילת צוה"פ], יש מרחק של מטר שהוא בעצם הבטונדה עצמה. והנה בדרך כלל הדופן של הבטונדה משמש למחיצה בין הלחיים, שכאמור גבהו מטר. אבל בעמוד הזה היתה ערימת חול בצד ימין של הבטונדה, שכיסתה חצי מגובהה, והדופן הטמונה בקרקע אין לה דין מחיצה, וא"כ גובה הדופן הוא רק כחצי מטר שנושאר מעל העפר, ואין לה שיעור מחיצה, יוצא שיש פירצה בין הלחיים.



האחראי ציין לשבח את הבקיות של הנער, וחשב לפטור את הבעיה עם קרש של חצי מטר, שביחד עם גובה הבטון שנושאר גלוי יהיה גובה מטר. אבל הוא שם לב שכאן גם קרש כזה לא יעזור, כיון שאם יצמיד את הקרש לעמוד שנמצא באמצע הבטונדה, הקרש יהיה רחוק משפת הבטונדה יותר מד' טפחים, והדין הוא ששני חלקי מחיצות אינן מצטרפות כשיש ביניהם ד' טפחים (רמ"א סי' שני"ח ס"ב), וי"א שאפילו בג' טפחים אינן מצטרפות. [וקשה לחבר את הקרש קרוב לקצה הבטונדה, מפני שאין לו כמה להיתפס]. לכן במקרה כזה הפתרון הוא להעמיד למעלה קרש גדול יותר, שיהיה בו גובה מטר מעל הבטונדה, וזו יש לו שיעור מחיצה בפני עצמו, ומשלים וסותם את הפירצה שבין שני הלחיים. וכך עשה האחראי.

מדבר זה אנו רואים כמה מחשבה ועירנות צריכים האחראים כדי לעשות עירוב מושלם, לתקן כל דבר כהלכה. כמה פרטי הלכות צריכים לדעת בשביל כל לחי וכל פתרון, כיצד צריכים לתרגם את המקרים למישור ההלכתי. רק מי שלומד את ההלכות וחוזר עליהן, יכול להיות עירני ובקי בצורת עשייתן כהלכה. וממילא כשרוצים לסמוך על עירוב כלשהו, צריך לברר היטב האם האחראי בקי ומומחה כמו שצריך, ולא מספיק שידעים שיש אחראי כלשהו, כי אם הוא אינו בקי בכל הפרטים, יכול להיות שמתקנים את העירוב, ועדיין הוא אינו כשר ח"ו.

ההתמסרות העצומה שנמצאת מאחורי הקלעים

יחד עם לימוד ההלכות מתוך סיפורי התיקונים של העירובים, וניתוח פעולותיהם של האחראים העוסקים במלאכת הקודש [כמובן בלי שמוותיהם, ובחסוואת המקומות] עלינו להבין כמה מאמצים הם משקיעים בשביל להכשיר את העירובים עבורנו, לציין ולשבח אותם על ההתמסרות העצומה שלהם למען הכלל. לכל אחראי ישנם סיפורים מדהימים על מקרים שהיו לו עד הדקות האחרונות לפני שבת, ועל סיעתא דשמיא המיוחדת שמצא פתרון מקורי, או שמצא שכן רחוק מיהדות שעזר לו ברגע האחרון לפני שהתייאש. ובמקביל לניסים האלו, יש את האחראי שמסר מעצמו ומבני ביתו זמן יקר ומאמץ כביר, עד שיוכה לניסים, ואחריהם, לבדוק ולפקח, להבחין בבעיות, ולברר את הדין, להשיג אמצעים לתקן, לאלתר פתרונות, ולעשות אותם בעצמו, בזמנים שכבר אין פועל שיהיה מוכן לבוא.

אין לנו מושג להבין את גודל המסירות שלהם, ושל בני ביתם שנותנים להם לצאת בזמנים האלו, שבכל בית צריכים את העזרה, והם נותנים אותו בשביל לזכות את הרבים ויוצאים למשך שעות בערבי שבתות, ערבי הגים, ואפילו בערב יום הכיפורים. דבר אחד אנחנו יודעים, שגם אם ישלמו לנו כסף לא נהיה

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

